

Rehbinder-elämäkerta maalaa ajankuvan

Kristiina Kalleinen:

Suuriruhtinaskunnan etuvartiassa. Ministerivaltiosihteeri R. H. Rehbinder Suomen etujen puolustajana Pietarissa 1811–1841. SKS 2017. 308 s. ISBN 978-952-222-896-3.

Kristiina Kalleisen kirja tarjoaa keisarillisen virkamiehen muotokuvan. Kirjan keskushenkilö Robert Henrik Rehbinder (1777–1841) oli esittelevä valtiosihteeri Suomen asiain komiteassa kolmen vuosikymmenen ajan 1800-luvun alkupuolella. Rehbinderiä ei ole tutkittu aiemmin kattavasti. Kalleisen kirjaa edeltävän tutkimuksen kuva hänestä onkin jäänyt hajanaiseksi ja sirpaleiseksi, vaikka mies mainitaan lähes jokaisessa 1800-luvun alkupuolen poliittista historiaa käsittelevässä teoksessa. Kalleinen perustelee tutkimustehtävänsä tarkasti ja erinomaisesti.

Rehbinderin asema oli kiistatta keskeinen aikana, jolloin Suomen poliittinen asema vakiintui, joten hänen kauttaan on mahdollista avata laajempi ikkuna Suomen ylimpien virkamiesten ja senaattorien virka-arkeen. 1800-luvun alun hallintohistorioita on kirjoitettu harvakseltaan ja edellinen buumi koettiin 1990-luvulla. Valtiohallinnon, sen rakenteiden ja byrokratian ymmärtäminen on äärimmäisen tärkeää kaikille, jotka tahtovat ymmärtää, kuinka maamme hallintoelämä on muodostunut ja toimii. 1800-lukua pidetään byrokratian ja hierarkioiden kultaisena vuosisatana.

Biografia- tai henkilölähtöiset tutkimukset ovat helposti lähestyttävää niin lukijalle kuin kirjoittajalle. Kalleinen muistuttaa jo Pentti Renvallin todenneen, että henkilökuvan kirjoittaminen vaatii henkilöä ympäröineen menneisyyden laajaa rekonstruointia. Rehbinder-elämäkerta edustaa tätä henkilölähtöistä tutkimusta keskittyen Suomen ylimpiä virkapaikkoja hallussaan pitävien verkostoon ja heidän pyrkimyksiin vakiinnuttaa Suomen asema Venäjän keisarikunnassa vuosina 1811–1841.

Kalleinen onnistuu lunastamaan henkilölähtöiselle tutkimukselle asetetut odotukset. Kirjasta muodostuu kattava kuva ylimmän virkamiehistön elämänpöytäkirjasta, poliittisesta toiminnasta, arjen haasteista, tapakulttuurista ja elämän välttämättömistä reunaehdoista. Kirjan

perustana toimii laaja yksityisestä ja virallisesta kirjeenvaihdosta kerätty aineisto. Vaikka kirjan lähdeaineisto on pitkälti näiden kirjeiden varassa, Kalleinen tekee selkeän eron kirjetutkimuksen ja perinteisen kirjeenvaihtoon perustuvan yhteiskuntahistoriallisen tutkimuksen välillä. Kirjeiden konventiot tai kirjeet esineinä eivät ole Kalleisen kiinnostuksen kohteena. Hän onnistuu löytämään kirjeistä, mitä ne kertovat Rehbinderin ja hänen kollegoidensa maailmasta.

Kirjan parasta antia onkin Rehbinderin ja tämän verkoston toiminnan kuvaaminen Helsingissä, Pietarissa ja Turussa. Virkamiehen arki, siihen liittyneet käytännöt ja epävarmuudet tulevat elävästi esiin. Kalleinen pysyy johdonmukaisesti asettamassaan rajauksessa eli Rehbinderissä virkamiehenä, vaikka välillä kirjasta löytyy myös tukinnallisia mainintoja, joissa kerrotaan esimerkiksi Rehbinderillä olleen taipumusta pessimismiin ja nähdä aaveita siellä, missä niitä ei ollut.

Samaa tulkinnallista rohkeutta olisi ollut mukavaa lukea myös Rehbinderin ja hänen lähellä vaikuttaneiden henkilöiden välisistä suhteista, vaikka keskinäisiä suhteita onkin historiallisesti hankalaa tutkia ja todentaa. Ihmissuhteet ja henkilöiden väliset kemit tuntuivat näyttelevän kyseisenä aikana suurta roolia hallinnon järjestämisessä ja ihmisten kommunikointitavoissa. Esimerkiksi Alexander Armfeltin ja Rehbinderin välit vaikuttivat etäisiltä, mutta Rehbinder päätti erimielisyyksistä huolimatta käyttää Armfeltia välittäjänä itsensä ja kenraalikuvernöörin välissä.

Kirja luo onnistuneesti kuvaa aikakaudesta ja maailmasta. Ajan virkamiehet piirtyvät kirjasta esiin ahkerina ja työnsä vuoksi eläneinä miehinä. Paikoitellen kirja tarjoilee myös meheviä yksityiskohtia, esimerkiksi siitä, kuinka keisarien suosioarometri toimi. Nimittäin muita useammin työskentelyaudienssin keisarin luokse saanut oli suosioarometrissa korkeammalla. Myös Gustaf Mauritz Armfelt ja Rehbinder itse pelkäsivät jouluensa epäsuosioon, kun heidän audiensseihinsa tuli taukoa. Keisarin suosioista kertoivat myös kunniamerkit, arvonimet ja erilaiset lahjat.

Rehbinder-elämäkerta sopii myös vähemmän 1800-luvun alkuvuosiin perehtyneille, koska Kalleinen käy uskollisesti ajan merkityksellimmät poliittiset käänneet lävitse. Kalleinen osaa myös sitoa tapahtumat usein soljuvasti varsinaiseen aiheeseen, joten asiaan paremmin perillä oleviakaan kertaus ei todennäköisesti

kyllästyä. Tietolaatikkojen heikko visuaalinen ilme ja yllättävä siirtyminen muutamien sivujen ajaksi sisäviitteisiin kesken kirjan antavat vaikutelman korjaamattomasta taittovedoksesta, mutta nämä eivät ole kirjailijan virheitä. Sen sijaan viitteiden olemassaolo myös tietolaatikoiden tekstien yhteydessä on tekijältä tai kustantajalta toimiva idea.

Hallintohistoria ei perinteisesti ole kuulunut niihin historianalueisiin, jotka tunnetaan vetävästi kirjoitetuista monografioista tai artikkeleista. Tutkimus antaa työkaluja ymmärtää hallinnollisia rakenteita, hovin, senaatin, valtiosihteerin viraston toiminnan oikkuja ja kiemuroita. Kalleisen tutkimus on tarkasti, huolellisesti ja eettisesti tehty tutkimus, joka sopii 1800-luvun alkupuolen eliiteistä ja politiikasta kiinnostuneiden lukulistalle ja kuuluu kiistatta 1800-luvun alun hallinnosta kiinnostuneiden peruslukemistoon.

Saara Hilpinen, FM
Helsingin yliopisto